

Egy keresztényszocialista egyházi politikus gondolatai és élete a 20. század első felének Magyarországon

Mózessy Gergely (szerk.): Griger Miklós feljegyzései.

Források a Székesfehérvári egyházmegye történetéből V.

Székesfehérvári Püspöki és Székeskáptalani Levéltár, Székesfehérvár. 2022. 263 p.

ISSN 1588-7847 ISBN 978-963-88071-9-9

A történelmi eseményeket, helyzeteket eltérő nézőpontokból, sokfajta forrás alapján tárhatjuk fel, érthetjük meg, akár értékelhetjük is. A magyar levéltári hálózat könyvkiadói, forráspublikációs tevékenysége folyamatosan teszi elérhetővé a történész szakma és a történelem iránt érdeklődők számára a levéltárban őrzött forrásokat, amelyek lehetnek hivatalos szervek által keletkeztetett iratok, ego dokumentumok, naplók, visszaemlékezések vagy az egyházi közösségek, szervek által létrehozott egyházmegyei vagy plébániai iratok is. A magániratok, naplók, visszaemlékezések egy sajátos egyéni nézőpontból láttatják az egyénnel történt eseményeket, amelyek nemcsak róla szólnak, hiszen az adott szituáció is determinálhatja az egyén nézeteit, cselekedeteit. A magyar levéltárügy sokszínűségét bizonyítja az a forráskötet is, amely Griger Miklós sóskúti apátplébánosnak, politikusnak emléket állítva, kalauzol minket az I. világháborús, majd a két világháború közti Magyarország világába. Griger Miklóshoz a recenzió is van személyes kötődése, mivel Sopron vármegye választástörténetével foglalkozva a csornai választókerület képviselőjeként fellépő plébános személyéről, képviselői munkájáról a vármegyei lapok cikkein keresztül is szerezhetett információkat.

A Mózássy Gergely kiváló szerkesztésében megjelenő kötet Griger Miklóssal kapcsolatos ego dokumentumokat és hivatalos iratokat is tartalmaz. Griger Miklós a Felvidékről Sós-kútra kerülve 1912 és 1931 között látta el a sóskúti, majd 1938-ban bekövetkezett haláláig a bicskei plébánosi teendőket. Személyiségében a tett, a jobbítás szándéka folyamatosan jelen volt. Valószínűleg emiatt is vállalt politikai szerepet. A véletlen, de lehet, hogy az isteni gondviselésnek köszönhetően lett Csorna nemzet-, majd országgyűlési képviselője 1920 és 1935 között, majd később 1937-től haláláig a Lovasberényi választókerületet képviselte a parlamentben. Kortársai szerint is folyamatos harcot folytatott. Harcolt a sóskúti plébánia kegyurával a káptalannal, harcolt püspökével, Prohászka Ottokárral is, aki nem nézte jó szemmel politikusi szereplését, és harcolt a magyar kormánypárttal is hol ellenzékben, hol a Keresztény Gazdasági és Szociális Párt kormánytámogató tagjaként, hol saját pártot alapítva a Legitimista Párt vezetőjeként.

A szerkesztői bevezető szerencsére nem egy kronologikus és lakonikusan összegzett pályaképet ad. A különböző aspektusokból megvilágított személyiség így még közelebb kerül az olvasóhoz. A magyar történelem sorsfordulóinak átélése, a krízishelyzetekben

elviselt események, jól mutatják egy ember karakterét. Griger Miklós a sorsfordító időkben személyes sorsával nem törődve mindvégig a hívek biztonságát és a rá bízott település békéjét tekintette elsődlegesnek. Griger kiváló szónok volt. E minőségében számtalan megjelenése volt, s beszéde maradt fenn, amelyekből néhány teljes szöveggel került be a kötetbe. Politikusi minőségében keresztényszocialistának tartotta magát, a nép barátjának. A forráskiadványban megjelenő szövegekből láthatjuk Trianonról, a revízióról, a legitimizmusról, s a földkérdésről alkotott véleményét.

Griger Miklós személyiségét a sóskúti plébánia historia domusában vezetett személyes bejegyzései által is megismerhetjük. A kiadvány felét kitevő szöveg a püspöki levéltárba plébániai letétként bekerülő 700 oldalas historia domus egy része. Griger az 1912 és 1931 közti időszak eseményeit sokszor évekkel a történészek után vetette papírra. Ne várjunk tehát napló jellegű kiadást! Az I. világháborút követő október/november eseményeit rögzítette naplószerűen. A szerkesztő, mint ahogy a bevezetőben is jegyezte, inkább tematizálva, mint a historia domus szerkezetét követve közölte a plébánia történetét őrző kötetből a 116 oldal terjedelmű részt. Nem tudjuk meg, hogy bizonyos közlések a historia domus mely lapján szerepelnek.

Griger és elődje, Kálmán Károly rövid életrajza után közel 70 oldalon keresztül, megfelelő magyarázó, szövegkritikai jegyzetekkel ellátva olvashatunk arról, ami egy közel 2600 lelkes településen, illetve Fejér vármegyében történt. A historia domus lapjain elevenedik meg egy káptalani kegyuraságú plébánia élete, a plébános által beindított egyházi misszós tevékenység, és magáról a közösség életéről is olvashatunk, továbbá megtudhatjuk azt is, hogy egy korabeli plébános milyen egzisztenciális körülmények között élt.

A magyar történelem sorsfordulóinak helyi eseményeiről, a forradalmak koráról részletes képet kapunk Griger Miklós feljegyzéseinek köszönhetően. Ezek a részek a korszak történészei által is felhasználható információkat tartalmaznak. Hogy zajlott az élet 1918–1919-ben egy kis településen? Kevés olyan alulnézetet bemutató ego dokumentummal rendelkezünk, amely ezen korszak mikrovilágát mutatja be. Egy-egy település helytörténeti munkáiban is hely- vagy forráshiány miatt ilyenfajta visszaemlékezéseket nem nagyon olvashatunk. Lehet, hogy egy hosszabb lábjegyzetet vagy a bevezetőben egy hosszabb bekezdést érdemes lett volna szentelni az események színterét adó Sós-kút település történetének., amely akkor Fejér vármegyéhez, 1946 január 1-től azonban már Pest vármegyéhez tartozott. Sós-kút történetét még érdekesebbé teszi az, hogy a település egy vegyes nemzetiségű helység, ahol a miséket is ennek megfelelően magyarul és „tótul” kellett tartania a plébánosnak. A Griger Miklós által írt historia domus rész faktografikus adatokat is tartalmaz. Az I. világháborúba bevonult katonák neveit is feltüntette a szerző, valamint a háborúban sérülést szenvedett, eltűnt, meghalt katonák neveivel együtt 518 sóskúti katonára találunk adatot. A forradalmak Fejér megyei papi áldozatainak is emléket állít feljegyzéseiben az apátplébános.

Mózessy Gergely szerkesztői bevezetőjében jelezte, hogy Griger által sajnos a politika boszorkánykonyhájába nem tudunk betekinteni. Az eseményeket csak néhány esetben, pár elejtett mondat alapján rekonstruálhatjuk, mint például az 1920-as csornai

választások kapcsán, amikor is Griger Miklós soproni plébános társainak mond köszönetet megválasztása után.

Griger 1931-ben Bicskére kerül át új szolgálati helyére, s ezzel a historia domus vezetése általa megszakad és a forráskötet első fejezete is véget ér.

A következő száz oldalban a szerkesztő Griger Miklós parlamenti és más alkalmakkal elhangzott beszédeit, s a megmaradt levelezésből néhány levelet szerepeltet a kötetben. 16 szöveget és Griger Miklós parlamenti beszédeinek táblázatos lajstromát is tartalmazza ez a rész. A közölt szövegek kronologikus sorrendben követik egymást. Griger Miklós felszólalásain, beszédein keresztül a magyar történelem sorskérdései tűnnek fel. Az I. világháború idejére eső szentbeszédei az itthon maradottaknak kívánnak vigasztalást nyújtani. Ezek a szentbeszédek nem voltak rövidek, mint ahogy parlamenti felszólalásai sem. Olvasásukkor néha nehéz haladni, de megéri követni az egyházi politikus mesterien felépített szónoklatait.

Griger parlamenti beszédein keresztül képet kaphatunk arról, hogy a kor egyházi keresztényszocialista politikusai közül az egyik legradikálisabb hogy gondolkodott bizonyos kérdésekről: földkérdésről, királykérdésről, a 20-as évek gazdasági válságáról, hazánk európai helyzetéről, Trianonról, a szociálpolitikáról, a hitről, a papi hivatásról, a zsidókérdésről. Az országos események mellett a megye történetének egyes fontos pillanatait, így az októberi forradalom idején történt legendás megyegyűlést is megörökíti mint résztvevő. A politikus beszédei kapcsán nem csak makrotérségben gondolkodott. Az általa ismert terület, települések, emberek élete elevenedik meg beszédeiben. Ő nem a mai, való világtól elzárkózó politikus volt.

A kötet mindezek miatt nem csak egy személynek állít emléket. Sósút és Fejér vármegye történetének feldolgozásához is elengedhetetlen kiadvány született, makro- és mikrotörténelem egyben egy egyházi személy – aki egyben politikus is – szemszögén keresztül.

A kötetet rövidítésjegyzék és néhány oldalas képmelléklet zárja.

Griger Miklós nem hagyott gazdag levéltári magánhagyatékot az utókorra. Ha nem lenne a historia domusba bekerült 100 oldalas szövegrész, akkor a hivatalos dokumentumokon kívül szinte semmit sem tudnánk a neves Fejér megyei egyházi személyről és politikusról. És ha Griger Miklós nem rögzíti szubjektív feljegyzéseit a plébánia történeti kötetébe, akkor természetesen róla is, a térségről is kevesebbet tudnánk. Vallásfelekezettől függetlenül vajon hány ehhez hasonló kötet heverhet még elhagyott plébániák sötét szekrényeiben?

Köszönet Mózessy Gergelynek mint levéltárosnak és mint szerkesztőnek is, hogy a kötetet 2006-ban a püspöki levéltár begyűjtötte és hogy a forrást 2022-ben kiadta.

A szerkesztő bevezetőjében azt emelte ki, hogy a kötet létrejöttéhez a Covid járvány követelte bezárkózás, elmélyülés adott lehetőséget. Bár látjuk, hogy a levéltáros munkája lassan nem engedi meg ezt, de bízunk abban, hogy a sorozat folytatásában azért további több hasonló értékes kötet és a benne hordozott történeti információ kerül napvilágra!

Polgár Tamás